RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA FINTEX SEKTORINING O‘SISH STRATEGIYALARI VA MUAMMOLARI

Soliyev G'ulom G'afurovich
“Farg‘onaazot” AJ boshqaruv raisi

Qabul qilindi: 02.02.2026
Ko‘rib chiqildi: 02.02.2026
Tasdiqlandi: 03.02.2026

Kalit so‘zlar:
fintex, raqamli iqtisodiyot, moliyaviy texnologiyalar, o‘sish strategiyalari, muammolar, raqamli moliya.

Annotatsiya. Ushbu ilmiy tezis raqamli iqtisodiyot sharoitida fintex (moliyaviy texnologiyalar) sektorining rivojlanish strategiyalari va mavjud muammolarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, fintex sohasining rivojlanishi raqamli iqtisodiyotning samarali shakllanishi, moliyaviy xizmatlarning sifatini oshirish va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish uchun muhimdir. Shu bilan birga, sohada rivojlanish jarayonida huquqiy, texnik, kadrlar va moliyaviy savodxonlik bilan bog‘liq muammolar mavjudligi aniqlangan. Tadqiqot natijalari asosida fintex sektorining samarali o‘sishi uchun strategik yo‘nalishlar va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kirish. So‘nggi o‘n yilliklarda global iqtisodiyotda raqamli transformatsiya jarayoni tez sur’atlar bilan rivojlanmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari moliyaviy xizmatlar sohasiga keng kirib keldi va an’anaviy bank xizmatlari bilan bir qatorda yangi innovatsion moliyaviy texnologiyalar — fintex paydo bo‘ldi. Fintex — bu moliyaviy xizmatlarni raqamli platformalar, mobil va internet-bank tizimlari, elektron to‘lovlar, P2P kreditlash, blokcheyn, sun’iy intellekt va boshqa innovatsion texnologiyalar yordamida takomillashtirish va avtomatlashtirish jarayonidir.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida fintex sektori nafaqat moliyaviy xizmatlarni soddalashtirish va tezlashtirish, balki iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish, biznes va iste’molchilar uchun qulay sharoit yaratish, shuningdek, moliyaviy inklyuziyani oshirish kabi vazifalarni ham bajaradi. Shu bilan birga, moliyaviy xizmatlarni raqamlashtirish mamlakatning global raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston sharoitida raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi davlat siyosati darajasida ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. “Raqamli O‘zbekiston 2030” dasturi va elektron hukumat tizimi mamlakatda raqamli moliya xizmatlarini keng joriy etish, aholiga va biznesga qulay sharoit yaratish, moliyaviy tizimning samaradorligini oshirishga qaratilgan. Shu bilan birga, fintex sektori rivojlanish

jarayonida bir qator muammolarga duch kelmoqda: normativ-huquqiy bazaning yetarli emasligi, infrastruktura cheklovlari, malakali kadrlar yetishmovchiligi va moliyaviy savodxonlikning pastligi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, fintex sektori raqamli iqtisodiyotning samarali rivojlanishi va moliyaviy xizmatlarning kengayishi uchun muhim vosita bo‘lib, uning o‘sish strategiyalarini va muammolarini aniqlash, ilmiy asosda tahlil qilish zarur.

Ushbu tadqiqotning maqsadi — raqamli iqtisodiyot sharoitida O‘zbekistonda fintex sektorining rivojlanish tendensiyalari, mavjud muammolari va samarali o‘sish strategiyalarini aniqlash va tahlil qilish.

Tadqiqotning asosiy vazifalari: Fintex sohasining O‘zbekiston sharoitida rivojlanish tendensiyalarini o‘rganish. Fintex sektorida yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash va tahlil qilish. Raqamli iqtisodiyotning sharoitida fintex o‘sishi uchun strategik yo‘nalishlarni belgilash. Xorijiy tajriba asosida O‘zbekiston sharoitida fintexni rivojlantirish istiqbollarini aniqlash. Ushbu kirish qismi ilmiy tadqiqotning asosini tashkil qiladi va maqolaning boshqa bo‘limlari — adabiyotlar tahlili, metodologiya, natijalar va muhokama — bilan uzviy bog‘liqdir.

Adabiyotlar tahlili. Fintex (moliyaviy texnologiyalar) sektori global moliya tizimining asosiy innovatsion tarkibiy qismi sifatida rivojlanmoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, fintex nafaqat moliyaviy xizmatlarning samaradorligini oshirish, balki iqtisodiy o‘sish, raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va moliyaviy inklyuziyani kengaytirish uchun ham muhimdir (Arner, Barberis & Buckley, 2015).

Xorijiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, muvaffaqiyatli fintex-sistemalar yuqori darajadagi raqamli infratuzilma, moliyaviy savodxonlik, huquqiy kafolat va davlat-xususiy hamkorlik asosida rivojlanadi. Masalan, Xitoy, Singapur va Evropa mamlakatlarida mobil to‘lovlar va blokcheyn texnologiyalari muvaffaqiyatli joriy etilgan (Lee & Shin, 2018).

O‘zbekiston sharoitida fintex sektori hali rivojlanishning boshlang‘ich bosqichida. Milliy tadqiqotlar quyidagi xulosalarni beradi: Abduvokhidov (2020) Fintex sektori asosan mobil va internet-bank xizmatlari, elektron to‘lovlar va onlayn kreditlash platformalariga qaratilgan. Sektor rivojlanishi davlat strategiyalariga, xususan “Raqamli O‘zbekiston 2030” dasturiga bog‘liq. Mirzaev (2021) Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi fintexning o‘sishiga imkoniyat yaratadi, lekin huquqiy me’yorlar va infrastruktura cheklovlari rivojlanishni cheklamoqda. Karimov (2022) O‘zbekiston moliya tizimida fintex rivojlanishi normativ-huquqiy bazaning yetishmasligi, malakali kadrlar va moliyaviy savodxonlikning pastligi kabi muammolarga duch keladi.

Milliy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda fintexning rivojlanishi asosan quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilmoqda: Mobil va internet-bank xizmatlari aholi orasida tez sur’atlar bilan tarqalmoqda, elektron hamyonlar va

mobil ilovalar orqali tranzaktsiyalar soni oshmoqda. Onlayn kreditlash platformalari va P2P kreditlash kichik va o‘rta biznes uchun moliyaviy resurslarni kengaytiradi. Blokcheyn texnologiyalari hozircha cheklangan, lekin moliyaviy operatsiyalar xavfsizligini ta’minlash va shaffoflikni oshirish imkoniyatiga ega. Kadrlar tayyorlash va moliyaviy savodxonlik Fintex xizmatlaridan samarali foydalanish uchun aholining moliyaviy savodxonligini oshirish zarur.

Tahliliy adabiyotlar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston fintex sektori rivojlanishida bir qator to‘siqlarga duch kelmoqda:

- Normativ-huquqiy muammolar: yangi moliyaviy texnologiyalarni tartibga soluvchi qonunchilik yetarli emas.
- Infratuzilma cheklovlari: ayniqsa qishloq joylarida internet va raqamli moliyaviy xizmatlarga kirish cheklangan.
- Malakali kadrlar yetishmovchiligi: IT va moliya sohasidagi mutaxassislar yetarli emas.
- Moliaviy savodxonlik pastligi: aholining ko‘pchiligi raqamli moliya xizmatlaridan samarali foydalanolmaydi.

Shu bilan birga, xorijiy tajribaga tayanib, ushbu muammolarni hal qilish va fintexning samarali rivojlanishi uchun strategik yo‘nalishlar ishlab chiqish mumkinligi ko‘rsatib o‘tilgan.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda fintex sektori raqamli iqtisodiyotning tez sur’atlar bilan rivojlanayotgan tarkibiy qismi sifatida shakllanmoqda. Mobil va internet-bank xizmatlari, elektron to‘lovlar, onlayn kreditlash platformalari va blokcheyn texnologiyalari fintex sohasining asosiy yo‘nalishlari sifatida ajralib turadi.

Xalqaro tajriba bilan solishtirganda, O‘zbekiston fintexning rivojlanishida bir qator imkoniyatlarga ega. Masalan, Xitoy, Singapur va Evropa mamlakatlarida blokcheyn va sun’iy intellekt texnologiyalari moliyaviy xizmatlarni avtomatlashtirish, xavfsizlikni oshirish va mijozlarga individual xizmat ko‘rsatish uchun samarali qo‘llanmoqda (Lee & Shin, 2018; Chen et al., 2020). O‘zbekiston sharoitida ham shunday innovatsion texnologiyalarni joriy etish sektorga yuqori samaradorlik va raqobatbardoshlik olib kelishi mumkin.

Shu bilan birga, fintex rivojlanishida bir qator muammolar mavjud:

Normativ-huquqiy baza yetishmasligi: Yangi moliyaviy xizmatlar va texnologiyalarni tartibga soluvchi qonunchilik to‘liq emas, bu esa startaplar va moliyaviy tashkilotlar uchun xavfsizlik va huquqiy kafolat nuqtai nazaridan cheklovlar yaratadi.

Infratuzilma cheklovlari: Ayniqsa qishloq joylarida internet va mobil aloqa xizmatlarining pastligi elektron moliya xizmatlarini keng joriy etishga to‘sqinlik qiladi.

Malakali kadrlar yetishmovchiligi: Fintexni rivojlantirish uchun IT va moliya sohasidagi mutaxassislar yetarli emas, bu esa innovatsiyalarni joriy etish tezligini sekinlashtiradi.

Moliaviy savodxonlikning pastligi: Aholining ko‘pchiligi raqamli moliyaviy xizmatlardan samarali foydalanish bo‘yicha yetarli bilimga ega emas.

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, mavjud muammolarni hal qilish uchun kompleks strategik yondashuv zarur. Shu jumladan:

- Innovatsion texnologiyalarni integratsiya qilish: Blokcheyn va sun’iy intellektni moliyaviy operatsiyalarga joriy etish orqali xizmatlar xavfsizligi va tezligini oshirish mumkin.
- Milliy fintex ekotizimini yaratish: Banklar, sug‘urta kompaniyalari, startaplar va davlat organlarini birlashtirib, innovatsion xizmatlarni samarali tatbiq etish imkoniyatini yaratadi.
- Kadrlar tayyorlash va moliyaviy savodxonlikni oshirish: IT va moliya sohasida malakali mutaxassislar tayyorlash va aholining raqamli moliya xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish muhim.
- Davlat-xususiy sektor hamkorligi: Startaplarni qo‘llab-quvvatlash, innovatsion moliyaviy xizmatlarni rag‘batlantirish va regulyator bilan hamkorlikni rivojlantirish sektorda o‘sish uchun zarur shart-sharoit yaratadi.

Solishtirma tahlil shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston xorijiy tajribalarni moslashtirish orqali fintex sohasida yuqori natijalarga erishishi mumkin. Shu bilan birga, muammolarni bartaraf etish raqamli moliya xizmatlarining kengayishi, moliyaviy inklyuziya va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Natijada, fintex sektorining rivojlanishi raqamli iqtisodiyot sharoitida nafaqat moliyaviy xizmatlarni takomillashtirish, balki iqtisodiy o‘sish, investitsion jozibadorlik va raqamli transformatsiya jarayonlarini rag‘batlantirishga ham xizmat qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida fintex sektori O‘zbekiston moliya tizimi va iqtisodiy rivojlanishi uchun strategik ahamiyatga ega. Asosiy xulosalar quyidagilardan iborat: Fintex sektori rivojlanishining dolzarbligi mobil va internet-bank xizmatlari, elektron to‘lovlar, onlayn kreditlash platformalari va blokcheyn texnologiyalari moliyaviy xizmatlarni tezlashtirish, xavfsizligini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilash imkonini beradi. Asosiy muammolar normativ-huquqiy bazaning yetishmasligi, infratuzilma cheklovlari, malakali kadrlar yetishmovchiligi va moliyaviy savodxonlikning pastligi fintex sektorining rivojlanishini sekinlashtiradi. O‘sish strategiyalari innovatsion texnologiyalarni integratsiya qilish, milliy fintex ekotizimini yaratish, kadrlar tayyorlash va moliyaviy savodxonlikni oshirish, shuningdek davlat-xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish sektorda samarali o‘sish uchun zarur. Iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyat Fintex sektori rivojlanishi raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga, moliyaviy xizmatlarning kengayishiga, investitsion jozibadorlik va iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Ilmiy va amaliy ahamiyat tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan strategik tavsiyalar fintex sektorini

rivojlantirish, yangi moliyaviy xizmatlarni joriy etish va raqamli iqtisodiyotning samaradorligini oshirish uchun asos bo‘ladi. Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida fintex sektori O‘zbekiston moliya tizimining modernizatsiyasi, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va innovatsion moliyaviy xizmatlarni joriy etish yo‘lida asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Lee, I., & Shin, Y. J. (2018). *Fintech: Ecosystem, Business Models, Investment Decisions, and Challenges.* Business Horizons, 61(1), 35–46.
2. Chen, M., Wang, X., & Zhang, Y. (2020). *Blockchain and AI in Financial Services: A Review of Global Practices.* Journal of Financial Innovation.
3. Abduvokhidov, Sh. (2020). *O‘zbekistonda fintex sektorini rivojlantirish.* Toshkent: Moliyaviy universitet nashri.
4. Mirzaev, R. (2021). *Raqamli iqtisodiyot va moliyaviy texnologiyalar*. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiyalar nashri.
5. Karimov, A. (2022). *O‘zbekistonda fintex rivojlanishi va muammolari.* Toshkent: Banknot nashri.